

Mot.
1989/90
Jo769–772

Motion till riksdagen

1989/90:Jo769

av Carl Frick m.fl. (mp)

Internationella konventioners motsvarighet i svensk miljö rätt

Bakgrund

Utrikesminister Sten Andersson sade i riksdagen när han kom hem från sitt besök i de baltiska staterna hösten 1989 att Östersjön dör. Den uppfattningen delas av många i dag. Vi har sett hur sälstammarna har reducerats från hundratusentals djur till några tusen i våra dagar. Fisket tynar och de fiskar som fångas har många skador. På grund av utsläpp från industrier runt Östersjön håller många fiskar höga halter av PCB och kvicksilver. Detta förhållande föranleder svenska myndigheter att gå ut med kostrekommendationer.

Övergödningen

Inom Östersjöns tillrinningsområde bor 70 miljoner människor. På grund av övergödning är enligt Svenska Naturskyddsföreningen i dag ca. 150–200 kvadratkilometer längs Östersjöns, Bottenhavets och Bottenvikens kuster döda. Det är sund, skärgårdar och grunda vikar som skulle kunnat ha en stor produktion av bottendjur och fisk om de inte varit övergödda.

Giftanhopningen och utsläppen

Östersjön är ett mycket känsligt hav. Den långsamma vattengenomströmningen gör att gifter ansamlas i organismer och sediment samtidigt som nedbrytningen går långsam. Trots att samtliga länder runt Östersjön har stoppat användningen av PCB och DDT finns de båda ämnena fortfarande i höga koncentrationer i Östersjön.

Även dioxiner och andra klorerade kolväten som bildas vid olika industriprocesser utgör ett problem. Östersjön består av bräckvatten där organismerna är extra känsliga eftersom de lever på gränsen till vad de kan anpassa sig till.

Orsakerna till hotet mot Östersjön

Orsakerna till den katastrofala situationen i Östersjön är bland andra industriernas och trafikens utsläpp, kväveläckage från jord- och skogsbruk samt bristfällig rening från reningsverk, oljeutvinning och oljetransporter.

I miljöpartiet de grönas miljöprogram 88 beskrivs situationen för Östersjön på följande sätt:

Oljeutsläpp från hamnar och fartyg har lett till en lång rad katastrofer för sjöfågel, strandlevande organismer, livet på havsbotten och stränder. Oljan fördärvar fåglarnas fjäderdräkt, är giftig, kan förstöra viktiga häckningsområden för fågel och skada kräftdjur och alger. Utsläppen är ofta olagliga och som regel helt onödiga. Särskilt allvarliga är utsläppen inne i Östersjön. Oljeutsläppen i Östersjön bedöms till 102 % komma från olyckor och illegala utsläpp. Ungefär hälften av de 50–75 000 ton olja som årligen tillförs området antas komma med floderna (SNV, 1987) och av detta kommer troligen en stor del från luftföroreningar. Oljehalten i sedimenten ökar stadigt. Det är därför angeläget att även alla de mindre utsläppen till luft och vatten kraftigt begränsas.

Oljeprospekteringen

Ett stort hot utgörs av den pågående oljeprospekteringen utanför Gotland. Regeringen har tillåtit oljeprospektering utanför Gotland. Nu uppstår den självklara frågan om regeringen och alla dess miljöorgan med lagar och förordningar i ryggen kan garantera att de oundvikliga oljeutsläppen inte är oskadliga? Om så inte är fallet vore det av intresse att få ta del av de grunder på vilka regeringen har givit tillstånd till att prospektera olja i Östersjön. Få låter sig i dag luras av att det bara rör sig om prospektering, det vore naivt. Om företag har lagt ner stora belopp på prospektering måste den för dem givna eller underförstådda förutsättningen vara att de får starta utvinning om de funna mängderna är ekonomiskt gynnsamma.

Med de erfarenheter som finns runt om i världen att mycket avancerad teknik kan fungera dåligt ihop med människor måste vi räkna med många allvarliga oljeolyckor i Östersjön den dag som oljeutvinning börjar.

Att producera olja innebär att det kommer ut olja i vattnet, det är oundvikligt. Det går absolut inte att garantera att olja inte kommer ut. Därtill kommer att oljeanvändningen i Sverige och världen med hänsyn till växthuseffekten måste minskas – att då öppna nya oljekällor i Sverige är inte ändamålsenligt. Det är miljöpartiet de grönas uppfattning att oljeutvinning i Östersjön skall förbjudas.

Oljetransporter och åtgärder för att minska skadeverkningar

Vi har de senaste åren sett vad som händer i Alaska när ett tankfartyg gick på grund. Handfallenheten när det gällde att försöka minimera de skador som uppstod var påtaglig. Det kanske rikaste landet i världen hade ingen organisation för att effektivt kunna klara av det som alla insåg skulle kunna hända. I förhållande till sin folkmängd är Sverige kanske det rikaste av alla länder i världen. Vi har råd att välja energikällor som inte har samma hotbild som oljan. Denna situation borde vi utnyttja i Sverige för att undvika katastrofer av de slag som nu har drabbat Alaska.

Åtgärder

Supertankers lastade med olja förbjuds trafikera Östersjön, sjötransportplaner upprättas för alla miljöfarliga transporter till havs; detta för att ge en bättre katastrofberedskap, undvika känsliga naturområden, etc. Alla oljetransportfartyg i Östersjön, Vänern och Mälaren ska ha tredubbla skott och dubbla bottnar för att i möjligaste mån förebygga oljeutsläpp till följd av olyckor till havs. Varje oljetransport ska märkas på ett sådant sätt att utsläppen kan spåras. Sverige ska verka för att ett sådant system accepteras internationellt.

Det internationella arbetet för att rädda Östersjön

Internationella krafter krävs för att Östersjön ska kunna överleva. Vi anser att Sverige ska verka för att Helsingforskonventionen utvecklas. HELCOM (Helsingforskommissionen) ska fungera som bas för samordning av de olika ländernas interna miljölagstiftning. Lika stränga krav på lokalisering, teknik och utsläpp bör gälla i samtliga stater. För att detta ska vara möjligt att genomföra måste man låta de baltiska staterna få en längre övergångstid än de övriga staterna. Ett alternativ kan vara att de övriga länderna stimulerar ett snabbare genomförande med hjälp av ekonomiska bidrag.

Kvalitetsnormer för luft och vatten med genomförandeplaner

HELCOM ska se till att bindande kvalitetsnormer för luft och vatten fastställs inom konventionens tillämpningsområde. För att normerna ska kunna upprätthållas krävs att varje stat har en plan för hur man tänkt uppnå målet.

De olika staternas genomförandeplaner ska fastställas av HELCOM. Efter fastställandet får genomförandeplanerna rättsverkan och blir bindande för medlemsstaterna. För att kvalitetsnormerna ska kunna upprätthållas är det viktigt med ett effektivt och fungerande kontrollsystem. Ett sådant system kan skapas genom att HELCOM utvecklar ett system för monitoring av utsläpp till havet. Resultatet av mätningarna ska vara offentligt så att det klart framgår vilka stater som följer sina villkor.

Helsingforskonventionens bestämmelser måste vara bindande och inte endast utgöras av rekommendationer. Bestämmelser om analysmetod och kvalitetskrav på mätningar måste införas för att inte onödiga tvister ska uppstå vid tillämpningen.

Efterlevnadskontroll och påföljder

En av orsakerna till den bristande effektiviteten av den internationella rätten är avsaknaden av efterlevnadskontroll samt att påföljder för fördragsbrott sällan utdöms. Ska Östersjön kunna räddas krävs en effektiv kontroll samt att de stater som inte följer sina förpliktelser riskerar någon form av påföljd. HELCOM ska fortlöpande övervaka tillämpningen av konventionen.

Konventionen förses med en artikel där medlemsstaterna godkänner att

HELCOM har rätt att utföra monitoring inom de suveräna staternas territorium. Resultaten av mätningarna skall vara offentliga så att enskilda och organisationer har möjlighet att agera då stat inte följer sina åtaganden.

Mot. 1989/90
Jo769

Östersjösekretariatet och Försurningssekretariatet

Enskilda och organisationer ska givetvis ha möjlighet att kunna påverka de beslut som får betydelse för Östersjöns framtid. Det är därför viktigt att stödja Svenska Naturskyddsföreningens initiativ att tillsammans med miljöorganisationer i de andra kuststaterna starta upp en gemensam organisation – ett Östersjösekretariat, som bl.a. får till uppgift att stödja de nya miljöorganisationerna i Östeuropa. Även arbetet inom det internationella försurningssekretariatet (The Swedish NGO Secretariat on Acid Rain) bör uppmuntras. Det internationella försurningssekretariatet fungerar som en informationsbank och opinionsbildare. Sekretariatet gör det möjligt för stater att få ut information via en icke statlig organisation.

Internationella överenskommelser eller Östersjöoljans moment 22

Östersjökonventionen kräver att fördragsslutande part "skall vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra förorening av Östersjöområdets marina miljö som har orsakats av utforskning (ex.vis oljeletning, provborrning) eller utvinning".

Enligt kontinentalsockellagen har staten rätt att meddela tillstånd vid provborrning eller utvinning. Vid denna tillståndsprövning kan regeringen handla godtyckligt och behöver inte ta hänsyn till miljöaspekter. 10 § kontinentalsockellagen medför att miljöskyddslagen inte gäller förrän anläggningen är upprättad. Detta är knutpunkten i regeringens falska handläggande av oljefrågan i Östersjön. Anledningen är att Östersjökonventionen inte görs till lag när den har undertecknats. Konventioner används av regeringen som alibi för att den inte gör något i miljöfrågorna.

Krav på lagstiftning

För att Sverige inte skall bryta mot folkrättsliga principer kräver miljöpartiet de Gröna att samtliga internationella konventioner som har ingåtts av Sverige skall få sin motsvarighet i den nationella svenska rätten.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen beslutar att Sverige inte skall bryta mot folkrättsliga principer och att därför samtliga internationella konventioner som har ingåtts av Sverige skall få sin motsvarighet i den nationella svenska rätten.¹]

[att riksdagen beslutar att supertankrar lastade med olja förbjuds trafikera Östersjön.²]

[att riksdagen beslutar att alla oljetransportfartyg i Östersjön, Väner och Mälaren skall ha tredubbla skott och dubbla bottenar för

att i möjligaste mån förebygga oljeutsläpp till följd av olyckor till havs.^{2]}

[att riksdagen beslutar att varje oljetransport skall märkas på ett sådant sätt att utsläppen kan spåras.^{2]}

[att riksdagen beslutar att Sverige skall verka för att ett sådant system accepteras internationellt.^{2]}

[att riksdagen beslutar att de påbörjade prospekteringarna i Östersjön avbryts med omedelbar verkan.^{3]}

[att riksdagen beslutar att oljeutvinning från svensk sida inte skall tillåtas utanför Gotland.^{3]}

1. att riksdagen beslutar att regeringen skall se till att HELCOM (Helsingforskommissionen) skall fungera som bas för samordning av Östersjöländernas interna miljölagstiftning.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige skall verka för att Helsingforskonventionen utvecklas.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att lika stränga krav på lokalisering, teknik och utsläpp bör gälla i samtliga Östersjöstater.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att HELCOM skall se till att bindande kvalitetsnormer för luft och vatten fastställs inom Helsingforskonventionens tillämpningsområde.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att HELCOM skall se till att varje Östersjöstad skall upprätta en genomförandeplan som fastställs av HELCOM.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att genomförandeplanerna får rättsverkan och blir bindande för Sverige och de övriga Östersjöstaterna.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att för att kvalitetsnormerna skall kunna upprätthållas det skall införas ett effektivt och fungerande kontrollsystem vars mätningar skall vara offentliga och öppet redovisas så att det klart framgår vilka stater som följer sina villkor.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Helsingforskonventionens bestämmelser måste vara bindande och inte endast utgöras av rekommendationer.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att bestämmelser om analysmetod och kvalitetskrav på mätningar måste införas för att inte onödiga tvister skall uppstå vid tillämpningen.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att HELCOM fortlöpande skall övervaka tillämpningen av konventionen.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den internationella rätten skall kompletteras med efterlevnadskontroll med påföljder för fördragsbrott.

Stockholm den 22 januari 1990

Mot. 1989/90

Jo769

Carl Frick (mp)

Eva Goës (mp)

Anna Horn af Rantzien (mp)

Lars Norberg (mp)

Gösta Lyngå (mp)

Krister Skånberg (mp)

Per Gahrton (mp)

Anita Stenberg (mp)

Kaj Nilsson (mp)

¹ 1989/90:K231

² 1989/90:T618

³ 1989/90:N259